

Türk Basın Birliği'nden RTÜK'e: Türk Basınında Kanun Yoluyla Kurulan Denetim Kuruluşlarının Basın Özgürlüğü ve Etik Bakımından İncelenmesi

Mustafa Demirel*

Öz

Kanun yoluyla kurulan medya denetim kuruluşlarının Türkiye'de gazetecilik mesleği, basın, medya ve düşünce özgürlüğü üzerinde önemli etkileri mevcuttur. Kanunla kurulan ilk denetim kuruluşundan bu yana basın özgürlüğü konusu sıkça gündeme gelmektedir. Dolayısıyla, Türk Basın Birliği ve RTÜK gibi kanun yoluyla kurulan denetim kuruluşlarının tarihçesini, işleyişini, organizasyon yapısını ve uygulamalarını derinlemesine analiz etmenin rolü büyük öneme sahiptir. Buradan hareketle mevcut çalışmada, söz konusu kuruluşların; gazetecilik mesleğine ve basın özgürlüğüne olan etkileri, etik açısından sorunları, var oluş nedenleri ve hangi amaçlar doğrultusunda yola çıktıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bu kuruluşların gazetecilik mesleğinin gelişimine ve basın özgürlüğüne yönelik sakıncaları da incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma, Türk medya düzenlemelerinin gazetecilik mesleğinin evrensel değerlerine uyumlu olup olmadığını ele almakta ve konuyu daha geniş bir bakış açısı üzerinden değerlendirmektedir. Sonuç olarak gazetecilik mesleği ve basın özgürlüğü konularında etik bir çerçevenin oluşturularak, gelecekteki politika üretimine ve araştırmalara katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Basın Birliği, RTÜK, Özdenetim, Basın Özgürlüğü

Submitted/Geliş : 17.09.2023

Accepted/Kabul : 16.12.2023

<http://dx.doi.org/10.53723/cosohis.39>

Araştırma Makalesi/Research Paper

* ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9066-5974>; Uşak Üniversitesi İletişim Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi

demirel.md49@gmail.com

From the Turkish Press Association to RTÜK: An Examination of Regulatory Bodies Established Through Legislation in the Turkish Press in Terms of Press Freedom and Ethics

Abstract

The media regulatory bodies established through legislation significantly impact journalism, press, media, and freedom of thought in Turkey. The issue of press freedom has been frequently brought to the forefront since the establishment of the first regulatory body through legislation. Therefore, a comprehensive analysis of the history, functioning, organisational structure, and practices of regulatory bodies established through legislation, such as the Turkish Press Association and RTÜK, plays a crucial role. From this perspective, the present study aims to elucidate the effects of these institutions on the journalism profession and press freedom, ethical problems from a professional standpoint, reasons for their existence, and the objectives they pursue. Furthermore, the study attempts to explore the concerns posed by these organisations regarding the development of the journalism profession and press freedom. The research addresses whether Turkish media regulations align with the universal values of journalism and evaluates the subject from a broader perspective. In conclusion, the research endeavours to contribute to future policy-making and research by establishing an ethical framework for journalism and press freedom. It seeks to assess whether Turkish media regulations are in harmony with the universal values of journalism and aims to provide insights for future policy development and research in the fields of journalism and press freedom.

Keywords: Turkish Press Association, RTÜK, Self-regulation, Freedom of the Press

Giriş

Basın özgürlüğü, demokratik toplumların temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Medya, evrensel tanımıyla yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç ve denetim aygıtı olarak öne çıkar. Bu, bilgiye erişimin korunması, düşünce hürriyetinin özgürlüğü ve hukuk kurallarının işleme bakımından demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsurlarındandır. Basın, kitleler üzerinde etkili olmanın yanı sıra algının yönetiminde önemli bir role sahiptir. Ancak, bu güç beraberinde sorumlulukları da getirir. Demokratik ülkelerde, kuvvetlerin denetimi ve ayrılığı gereklidir. Kamu kurumları üzerindeki denetim yasama, yürütme ve yargı arasında gerçekleşir. Medya üzerindeki denetim ise medya meslek etiğinde yer alan bağımsız, objektif ve tarafsız habercilik anlayışının korunabilmesi için kendi içerisinde özdenetim mekanizmalarını oluşturmalıdır. Türkiye'de basın, tarih boyunca birçok dönemden geçmiştir. 1935 yılında yapılan birinci basın kongresi ile Türk Basın Birliği kurulmuş, ancak zamanla etkisini yitirmiştir. Demokratikleşme süreciyle birlikte, 1946 yılında Türk basınının yurtdışındaki benzer kuruluşları incelemesi sonucunda, Türk Basın Birliği'nin kapatılmasına karar verilmiştir. Türkiye'de medyanın kendi içinde etkili bir özdenetim mekanizması oluşturamamış olması, devletin müdahalesini beraberinde getirmiştir. 1980'li yılların sonlarına doğru özel radyo-

televizyonların özel sektör eliyle kurulmaya başlanması, Anayasa'nın değiştirilmesini gerektirmiştir. Bu süreçte, Radyo ve Televizyon Kurulu (RTÜK) 1994 yılında kurulmuştur. Ancak, RTÜK'ün kuruluşuyla birlikte medyanın özgürlüğüne yönelik endişeler artmıştır. Devletin medya üzerindeki denetimini genişletme çabaları, basın bağımsızlığına yönelik tehdit oluşturmuştur. Bu durum, basının toplumsal ve sosyal sorumluluğunu zedelenerek, meşruiyetini sorgulanır hale getirmiştir. Basın özgürlüğü demokratik toplumların vazgeçilmez bir unsuru olmakla birlikte, medyanın kendi içinde etkili bir özdenetim mekanizması oluşturması önemlidir. Türkiye'de basının tarihine bakıldığında, devlet müdahalesinin yanı sıra özgür bir medya ortamının oluşturulması için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği açıkça görülmektedir.

1. Yöntem

Çalışma, birincil kaynaklar olarak kanun maddeleri, gazete haberleri ve meclis tutanaklarından elde edilen doğrudan bilgilere dayanarak; ikincil kaynaklar olarak ise literatür taraması yapılarak daha önce çalışılmış makaleler ve kitaplardan alınan analizlere başvurularla çalışılmıştır. Günümüz şartlarını dâhi halâ etkileyen mevcut hukuki düzenlemeler ve uygulamalar incelenmeye çalışılmıştır. Birincil veriler olarak, kanun maddeleri, gazete haberleri ve meclis tutanakları gibi resmî belgelerden toplanmaya çalışılmıştır. Çalışmaya konu oluşturan ilgili kanun maddeleri incelenmeye ve bu maddelerin uygulanmasıyla ilgili yorum yapılmaya çalışılmıştır. Dönemine ait Ulusal ve yerel gazete haberleri incelenerek kamuoyundaki etkileri hakkında yorum yapılmaya çalışılmıştır. Meclis oturumlarına ait tutanaklar, oluşturulma süreci ve meclis görüşmeleri hakkında bilgi sağlamak amacıyla incelenmeye çalışılmıştır.

2. Basın Özgürlüğünde Özdenetimin Önemi

Basın özgürlüğü, toplumların demokratikleşmesi ve bu yönde sağlıklı hareket etmesinin teminatı olarak öne çıkar. Tarihsel süreçler içerisinde iktidarı elde tutan güç sahipleri, bu fonksiyonu yitirmemek için hukuk yazımlarını genellikle basını sınırlandırmaya ve sesini kısma yönelik hazırlanması için gayret göstermiştir. Bu keyfiyetçi uygulamalar gerek basın meslek etiğine gerekse toplumların demokrasiye katılımında karar süreçlerinin doğruluğuna önemli ölçüde zarar vermiştir (Deniz, 2019). İktidar sahipleri, siyasi sorunların nedeni olarak gazeteleri hedef göstermesi, toplumsal boyutta düşünce özgürlüğünün yayıncılık anlamında ise basın yayın faaliyetlerini engelleyerek toplumsal yapıda gelişmesini engellemiştir. Eğer toplumları eski çağlarda bir şehir üzerinden tanımlayacak olursak toplumsal fikirler kaleleri ve basın özgürlüğü şehir savunmasının en öncü birlikleridir. Dolayısıyla basın özgürlüğünün oluşması bireylerden kurumlara kadar güç sahiplerine karşı kullanılacak en büyük silahtır. Fakat bu özgürlüğün sürdürülebilirliği, yani silahın doğru kullanılması için basının meslek etiğine uygun davranmasının rolü büyüktür (Deniz, 2019). Bunun yolu ise Özdenetimden geçmektedir. Özdenetim uygulamalarına bakıldığında Bağımsız ve kanunla kurulan kuruluşlar olarak iki türlü özdenetim unsuru karşımıza çıkmaktadır. Birincisi medya kuruluşlarının kendi içerisinde özdenetimini sağladığı, ikincisi ise kanun yoluyla kurulan kuruluşlardır. Kanun yoluyla kurulan kuruluşlar medya çalışanları tarafından değil, siyasi iktidarlar ve onların göreve

getirdiği bürokratlar tarafından yönetilmesinden ötürü sağlıklı sonuçlar vermediği gibi etik açıdan ciddi sorunlar barındırmaktadır. Bu uygulamalara özdenetim yerine “sınırlama” demek daha doğru olacaktır (Kösedağ, 2018). Basında özdenetim uygulamaları demokratik toplumlarda olacağı gibi basın kendi içerisinde oluşturacağı mekanizmalar tarafından var olma zorunluluğu taşımaktadır. Böylece Özdenetim; medyanın sağlıklı işleyişi, bilginin doğru güncel ve tarafsız aktarımı için temel bir mekanizma sunabilme gücünü elinde bulundurabilir. Bağımsız iç denetimleri ile bu yaklaşımı temel felsefesi olarak edinmesini sağlayacağı gibi yalnızca meslek etiğine bağımlı anlayışını sürdürerek basın özgürlüğünü güvence altına alır (Durkheim, 1986). Bu anlayış medya kuruluşlarının sağlıklı işleyişinden dolayı elde ettiği meşruiyet ile dış müdahalelere tamamen kapatmasını ve güçlü bir yapı haline bürünmesini sağlayacaktır. Doğru adımlar ile gelişen özdenetim mekanizması, aynı zamanda medyanın habercilik standartlarını yüksek tutmasını, doğruluk ilkelerine bağlı kalmasını ve çeşitli görüşlere adil bir şekilde yer vermesini ve toplumun her grubundan bireyin temsil hakkını demokratik bir biçimde ortaya koyabilir (Keane, 1999). Özdenetim aynı zamanda medya organlarının kendi iç etik kurallarını belirleyerek basın ve yayıncılık ahlâkını geliştirmeye ve de bu temel ilkelere kayıtsız şartsız uymalarını sağlar. Bu dinamikleri ile medya bağımsızlığını sürdürürken toplum nezdinde güvenilirlik kazanmasına yardımcı olur. Medyanın kendi iç kontrol mekanizmalarını güçlendirmesi, dış müdahalelere karşı direnç oluşturarak basın özgürlüğünü sağlam bir temele oturtur. Özdenetim basın özgürlüğünün sürdürülebilirliği için kritik bir güvence olarak öne çıkmaktadır. Medyanın sorumluluklarına uygun olarak hareket etmesini ve demokratik değerlere hizmet etmesini sağlayabilir.

3. Türk Basın Birliği

Türkiye’de basına yönelik tartışmalar henüz cumhuriyet kurulmamışken Türk ulusal kurtuluş mücadelesi döneminde başlamıştır. Bu süreçte basın, işgal altında olan İstanbul’da milli mücadele karşıtı mütareke basını ve Ulusal kurtuluş mücadelesi yanlısı Anadolu basını olarak ikiye ayrılmış durumdadır. Ancak Anadolu basını ile mütareke basınının yayın politikaları birbirine tamamen zıt olmasına rağmen içerisinde buldukları dönemin şartları esas alınca taraflar özelinde kesin hüküm vermek tam olarak gerçekçi olmamaktadır (Topuz, 2003). Basının tesir edebildiği alanı ve gücünü gören Mustafa Kemal, o dönemde Anadolu çevresinde oluşan basını desteklemiş ve milli mücadele çevresinde yayınlara teşvik etmiştir. Bu gücü milli mücadele lehinde kullanmanın cazibesi ve faydacılığıyla 1919 yılında Sivas merkezli olarak İrade-i Milliye, ardından 1920 yılında Ankara’ merkezli Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinin yayımlanmasını sağlamıştır. Anadolu merkezli yayın faaliyetlerini, bir nevi işgal kuvvetlerinin kontrolündeki mütareke basınının Türk milli direniş kuvvetlerine karşı yapılan yalan haber ve bilgi kirliliğine karşı tepki koymak ve bu yalan haberlere karşı etkili bir mücadele unsuru ortaya koymak için etkili bir yapı olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Türk basınının bu dönemde haberciliğinin yanında örtük biçimde istihbarat faaliyetlerine yardımcı olmak gibi bir etkisi de mevcuttur. Bu etkinin doğruluğu ve etkinliğini artırmak, haberciliğin faydasını da ulusal kurtuluş mücadelesinin çıkarına kullanmak maksatlı 6 Nisan 1920’de Anadolu ajansı kurulmuştur. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa savaş döneminde Yayıncılık faaliyetlerinin Ankara’dan tek elde toplanarak yürütülmesi için 7 Haziran 1920’de Hariciye bakanlığına bağlı olarak Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesini kurmuştur (Topuz, 2003). Böylece Türkiye

Cumhuriyetinde basın ilk evresi başlamıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan birkaç ay sonra 20 Nisan 1924 tarihinde basın yayın faaliyetleri alanında ilk adım Teşkilât-ı esasiye kanunu 77.madde ile atılmıştır. Bu kanunun ortaya çıkışı Türk Basın Tarihinde atılan en olumlu gelişmelerden bir tanesidir. Madde: **“Matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabii değildir”** ibaresi ile Demokratik cumhuriyette basın özgürlüğünü anayasal güvence altına almıştır. Fakat tıpkı Türkiye cumhuriyeti siyasi tarihinde çok partili hayata geçiş denemelerinin oluşturduğu mevcut sıkıntıların benzeri problemler meydana gelmiştir. Bilhassa devrimlere ve cumhuriyete muhalif gazetecilerin Anadolu'da baş gösteren milli devrim karşıtı iç isyanların yaşanması ve bazı gazetecilerin yazılarında iç isyanlara destek vermesi basına yönelik kısıtlamaların uygulanması mecburiyetini ortaya çıkarmıştır. Böylece devletler ve dönemler değişmesine rağmen benzer uygulamalar ortaya çıkmış, Türk basın tarihinde basın özgürlüğü dönemi bir kez daha kısıtlamalara mecbur kalmıştır. 4 Mart 1925'te Takriri Sükûn Kanunu çıkarılmıştır (Takriri sükun kanunu, 1925). Kanun tüm bu olumsuzlukların önüne geçmek ve baskılamak için çıkarılmıştır. Kanundan doğan yasal çerçeve ile birlikte basının tamamı yapacağı haberlere yönelik kısıtlamaya gitmek zorunda kalmıştır. Bu tablonun ortaya çıkardığı yasal çerçeve basın ve yayıncılığı düzenleme ve denetim ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bunu gerçekleştirebilmek için 27 Temmuz 1931 yılında Matbuat kanunu çıkarılmıştır (Mazıca, 1996). Kanun ile birlikte Matbuat umum müdürlüğü oluşturulmuştur. Matbuat kanunu görev, amaç ve yetki çerçevesinde iyi bir şekilde ilerlemesine rağmen, Türk basınının Devrimlerin velinimetlerinin ilerletici güç olarak basında yer alamaması, mesleki saygınlığı koruyamama, basında düzenin tam anlamıyla sağlanıp sağlıklı bir özdenetimin ortaya çıkmaması gibi basının bu yönlü işlevlerinin yetersiz kalması yeni arayışlar içine itmisti. Böyle bir iklimin içerisinde 25 Mayıs 1935 tarihinde Matbuat Umum Müdürlüğü'nün öncülüğü ile toplanan Birinci Basın Kongresi toplanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk denetim kuruluşu olan Türk Basın Birliği'nin hikâyesi bu kongre ile başlayan bir sürecin sonucunda 28 Haziran 1938 yılında kurulmuştur (Demir, 1994). Bu birlik kuruluşu ile birlikte gazetecilere mecburiyet arz eden bir erke bağlılığı beraberinde getirmiştir. Birlik basın üzerinde geniş yetkinliklere sahiptir. Türkiye'de çıkan gazete ve dergilerin sahipleriyle birlikte yazı, haber, resim, fotoğraf ve düzeltme işlerinde çalışanların birliğe üye olmaları zorunlu hale getirilmiş, birliğe üyelik dışında gazetecilik yapmak yasaklanmıştır. Bu dönemde, gazetecilik faaliyeti kuruluşun iznine bağlanmış, basın kuruluşlarının Basın Birliği'ne başvurmaları ve başvurularının reddedilmesi halinde İçişleri Bakanlığı'na itiraz etmeleri öngörülmüştür (Demir, 1994). Bu uygulama demokratik bir yaklaşım olmadığı gibi, fikir ve ifade özgürlüğünü sınırlayan bir yapıya dönüşmüştür. Türk Basın Birliği, gazeteciler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek, mesleğin saygınlığını korumak, düzeni sağlamak gibi temel amaçlar ile yola çıkarken basın üzerinde baskı ve kontrol mekanizmalarını oluşturmuştur. Mıntika Haysiyet Divanı ve Yüksek Haysiyet Divanı gibi iç denetim organlarına gazetecilere uyarı, meslekten menetme ve Birlikten çıkarma gibi yetkiler verilmişti (Üstün, 2013). Bu durum, gazetecilerin özgürce ifade hakkını kullanmasını engellemiş ve siyasal etkenlere karşı direncini kırmıştır. Türk basın birliğinin kuruluşundan sonra bu denetim mekanizmalarının etkisi daha da artmış, gazetecilerin sansürlenmesi ve baskı altına alınması gibi haber yayma hürriyetine karşı ve yayın bağımsızlığına karşı engellemeler ortaya çıkmıştır. Türk Basın Birliği'nin etkisi sadece içerisinde değil, aynı zamanda dış etkenlere de dayanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın

başlamasıyla birlikte, Türkiye'nin tarafsız kalma politikasını sürdürme çabası, basında yapılacak tarafsızlık dışı yayınlara karşı sıkı bir denetim getirmiştir. Bu dönemde İstanbul'da görev yapan Dışişleri Bakanlığı İstihbarat Dairesi Müdürü'nün basın ile hükümet arasında irtibat görevi üstlenmesi, basına yönelik kontrolü ve basına yönelik kaygıyı artırmıştır (Baykal, 2021). 1946 yılına gelindiğinde Türk Basın Birliği uygulamasına son verilmiştir. Bu kararda Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Basın Birliği genel başkanı Hüseyin Cahit Yalçın'ı görevlendirmesi Avrupa'daki basın denetim örgütlerini incelemesi için göndermesi ve Yalçın'ın hazırlayıp Saraçoğlu'na sunduğu raporunda "Türk Basın Birliği'ne benzer bir denetim kuruluş bulunmaması" yönünde beyanının kuruluşun ortadan kaldırılması yönünde eylemde etkili olduğu belirtilmiştir (Baykal, 2021).

Türk Basın Birliği sonrası süreçlere bakıldığında basın özgürlüğüne yönelik adımların atıldığı söylemek mümkün değildir. Gazetecilerin sansürlenmesi ve basın kuruluşlarının kapatılması gibi olumsuzluklar devam etmiştir. 1947 yılına kadar sıkıyönetim ilan edilerek basında baskılar devam etmiştir. Türk Basın Birliği'nin dönemi, basın özgürlüğüne yönelik birçok kısıtlama ve müdahaleyi beraberinde getirmiştir. Özellikle siyasi etkenlerin basın üzerindeki kontrolü, demokratik değerlere zarar vermiş ve gazetecilerin bağımsızlığını sınırlamıştır. Bu dönemde yaşanan olumsuzluklar, Türkiye'nin basın özgürlüğü konusundaki tarihsel zorluklarına ilk işareti vermektedir.

4. Radyo, Televizyon ve Üst Kurulu (RTÜK)

12 Eylül sonrası dönemde Türkiye cumhuriyetinde toplumsal merkezli birçok değişim yaşanmıştır. Bunları domino etkisi olarak tanımlayacak olursak ilk sıraya serbest piyasa ekonomisine geçişi, ikinci olarak ise özel sektör eliyle kurulmaya başlanan yayıncılığı koyabiliriz. Serbest piyasa ekonomisi politikasını hayata geçirmesi ile birçok alanda sektörel çapta değişimler yaşanmaya başlanmıştır (Öztek, 2007). Bu değişimler Medyayı da etkilemiştir. 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesinden hemen sonra 1983 yılında ortaya çıkan 2594 sayılı yasa Türkiye'de özel sektör yayıncılığının önünü açan yasal ve anayasal zeminini oluşturmuştur. Bu yasa ile beraber çarpık bir "yetkin otorite gaspı" belirlemiştir. Anayasal hükme göre yayıncılık alanında TRT tek yetkili iken yayın vericilerinin PTT'ye devri ve PTT'nin kablolu TV yayınlarına başlaması bir dizi sorun alanına ilk kapıyı açmıştır. (Tiryaki, 2002) Bu dönem içerisinde Türkiye'de daha öncesinde yayıncılık faaliyetleri özelinde etik ve ahlaki tartışmaların olmaması, özdenetimin sağlanmaması ve de böyle bir kuruluşun olmaması mahşer yeri kargaşasına benzer bir dizi problemi beraberinde getirmiştir. İlk özel Televizyon anayasal boşluktan faydalanarak 1990'larda kurulmuştur (Tiryaki, 2002). Almanya merkezli olarak Magic Box şirketine ait Star1 televizyonu yayın hayatına başlamıştır. Bu girişim tekelden yürütülen kamu yayıncılığının dışına ilk kez çıkılması ve özel sektör yayıncılığının başlangıcıdır. Her ne kadar özel sektör eliyle kurulmuş olsa da Star1 televizyonunun basın özgürlüğünün temel esaslarını yansıttığı gibi bir amaca hizmet ettiğini söylemek gerek kurucu ortaklı yapısına bakıldığında gerekse yaptığı yayınlara bakıldığında bunu söylemek güçtür (Şahin, 1992). Bu süreçten sonra özel televizyon ve radyoların kuruluşu büyük bir hız kazanmıştır. Sermayeye dayalı piyasanın değişme ve genişlemesi, medyanın sektör haline gelmesi ile piyasa TRT yayıncılığının sembolü Ankara'dan İstanbul'a kaymaya başlamıştır. 1990'ların sonlarına doğru 25 kanalla büyük bir televizyon kenti hâline gelmiştir. Yerel ve ulusal ve bölgesel televizyon kanalı

sayılarında, ulusal ve bölgesel radyo sayılarında rakamsal anlamda bir patlama yaşanmıştır (Keane, 1999). Bu, devlet TRT yayıncılığının yani medyada devletin ve onu yöneten hükümetlerin fikri seslendirmesinin yerini çoksesliliğe ve fikir çeşitliliğine bırakması ve dönüşmesi demektir. Bir diğer deyişle medya üzerindeki otoritenin yerini özgürlüğe bırakmasıdır (Özçağlayan, 2000). Medyanın bu süreçte yaşadığı en ciddi problemlerden birisi ise rekabeti reyting odağına dönüştürmesi olmuştur. Öncesinde kendi içerisinde özdenetim sağlayacak kurulları, meslek odalarını oluşturamamanın etkisiyle çoksesli yayıncılıktan ziyade geveze ve şişkin bir obeze dönüşmüştür. Bu dönemde reyting için her yol geçerli sayılmaktaydı. O dönemde acemi olan özel yayıncılık, etik kavramın ve meşru zeminin ne olduğunu, bu kavramların neler kazandırmaya çalıştığını anlatamadan bireysel girişimler ile özdenetim kuruluşları oluşturmaya çalışmıştır. Abdi İpekçi öncülüğünde Basın Şeref Divanı, Oktay Ekşi öncülüğünde ise Basın Konseyi kurulmuştur. Bu kuruluşlar doğru bir iş için yola çıkmış, basının her şeyden önce yaptığı yayınlardan sorumlu olduğu ve meslek etiğini her şeyin önünde tutması gerektiğini savunun bir dizi ahlak ilkesi referansı koymuşlardı. Fakat fikri tabanı ve felsefesi tam anlamıyla oluşmayan yayıncılık hayatında pek rağbet görmemiş ve etkili olmadığı gibi basının özelleşmesi ve çoksesliliğin artması beraberinde yeni sorunları da getirmiştir (Keane, 1999). Özellikle medyanın diğer yürütme organları üzerindeki etkisini genişletmesi ve kamuoyu oluşturma gücünü elinde bulundurması, devlet için bir tehdit olarak algılandı. Bu dönemde, medya sahnesinde yaşanan izinsiz frekans kullanımları, medyadaki yayınların içerik açısından şiddet ve cinsellik içeren yayınların yer alması gibi sorunlar da, RTÜK'ün kurulmasının ardında yatan isteği güçlendirdi ve medya kuruluşlarının fiili olarak varlık göstermeleri, durumu Türkiye'de Anayasa'nın medyanın yeni düzenine uygun olarak değiştirilmesi ihtiyacını doğurdu. Özellikle 1993 ve 1994 yılları aralığında zirveye ulaşan medya sahipleri arasında rekabet temelinde yaşanan medya savaşları ve seçim yasaklarına rağmen yasağı delerek yayın yapılmasının etkisi bardağı taşıran son damla olmuştur. 20 Nisan 1994'te "3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlüğe" girdi (RtüK 3. s., 1994) Bu Yasa ile "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" maddesi başlığıyla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu. Kanun maddesi; kuruluşun görev, yetki, sorumluluk ve kapsamlarını belirlemeyi içermektedir (Çakır, 2006). RTÜK'ün düzenleme ve kural koyma yetkisi, yayın kuruluşlarının uyacakları şartları belirlemek ve yönetmelikler çıkarmak gibi önemli görevleri içermektedir. Ayrıca, denetim ve yaptırım yetkisiyle ilgili görevleri arasında şikâyetleri değerlendirmek, yasaya aykırı yayınlar için cezalar uygulamak ve frekans tahsisi yapmak gibi tartışmalı sorumluluklar bulunmaktadır. RTÜK kuruluşundan itibaren Türk medyaçılığı ve Türk kamuoyu üzerinde sürekli olarak tartışma konusu olmuştur. Bu kurul yalnızca kamuoyu tarafından yahut medya kuruluşları tarafından değil, siyasi otoriteler tarafından kamuoyu nezdinde tartışmaya açılmıştır. 7 Haziran 2001 yılında RTÜK yasasında meclis tarafından bir takım değişiklikler yapılmak istenmesine karşın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilmiştir. Buna rağmen Türk siyasi tarihinde sürekli denenilen bir yol olarak yine anayasal boşluktan faydalanarak "4756 sayılı yasa herhangi bir düzeltme yapılmadan yeniden cumhurbaşkanına gönderilmiş ve 21 Mayıs 2002 tarihinde yasa onaylanmıştır (RtüK, 4756, 2002). Cumhurbaşkanı ise bir karşı hamle ile yasaı anayasa mahkemesine götürmüştü ve yasanın bir takım maddelerinin basın özgürlüğü üzerinde çok ciddi zararlar oluşturacağı ve dönüşü olmayan yollara girileceği göz önünde bulundurularak anayasa

mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir. RTÜK kanununda iptal edilen maddeler çeşitli uzlaşmazlıklar sonucunda 21 Haziran 2005 yılında yapılan bir değişiklikle güncellendi. 5370 sayılı yasayla Anayasa'ya ek fıkra eklenerek RTÜK üyeleri TBMM Genel Kurulun tarafından seçilmeye başlandı (Rtük, 5370, 2005). Dönemin Devlet Bakanı Beşir Atalay, amaçlarının sistemin devamını" sağlamak olduğunu ve önemli olanın atama şekli değil; "bu göreve seçilecek kişilerin nitelikleri ve liyakatları" olduğunu belirtmiştir (Çakır, 2006). RTÜK üyelerinin hem siyasiler tarafından atanması hem de parti gruplarının oranına göre seçilmesi eleştirilere yol açtı. Bu durumun parti yandaşlığına neden olabileceği endişesi ve basın özgürlüğünün daha yoğun bir şekilde kısıtlanacağı endişelerini beraberinde getirmiştir. Esasında RTÜK'ün parlamento tarafından seçilmesi, medya üzerinde daha etkili bir denetim mekanizması oluşturması amacıyla yapıldı. Bu düzenlemeden yola çıkarak, medya gücünün önemini vurgulamak mümkündür.

Bu denklemde ele aldığımızda, herhangi bir otorite tarafından çizgileri belirlenmeyen, kendi özdenetimini gerçekleştirebilen medyada bağımsız idari kurumların toplumun temel hak ve özgürlüklerini korumada oynadığı rolü ve önemi görmekteyiz.

5. Türk Basın Birliği'ne Basından Tepkiler

Türk basın birliği kanunu görüşmeleri 27 Haziran 1938 tarihinde başlamıştır. Kanun görüşmelerinin başladığı tarihten itibaren gazetelerin içeriğinde yer bulmuştur. Görüşmelerin basının ilgisini çektiği, okuyucuları için yer bulduğu ve içeriklerinde yer aldığı görülmektedir. Buna rağmen en ön sayfalardan manşet biçiminde görüşmelerin başlangıç gününde geniş yer verilmediği görülmektedir. 27 Haziran tarihli bir gazetede; "Matbuat kanununda yapılacak yeni tadiller" başlığı ilk sayfadan yer almıştır (Akşam(27), 1938). Bir başka gazetede ise; "Basın Birliği Kanunu ruznameye alındı" başlığıyla okuyuculara sunulmuştur. Görüşmeler sonucu kanunun Kabul edildiği gün olan 28 Haziran 1938 tarihli gazetelerin manşetlerinde yer bulmamıştır. Sadece tek bir gazetenin ilk sayfa haberlerinin atlında "Basın Birliği Kanunu ruznameye alındı" olarak belirtilmiştir (Anadolu, 1938). Kanunun kabul edildiği gün sonrası 29 Haziran 1938 tarihli gazete manşetlerinde aynı şekilde geniş yer bulduğu görülmektedir. Basın tarafından; Türk basın birliğinin meslek saygınlığını artıracığı, basın kuruluşlarının işleyişine dair düzen getireceği ve mesleğin dünya ölçülerine erişeceği gibi izlenimler oluşmuştur. Öyle ki döneminin en ciddi meselelerini dâhi geride bırakarak manşet olmuştur. 29 Haziran Tarihli Gazetede geniş bir yer kaplamış, "Matbuatın Şeref Günü" başlığıyla yer bulmuştur (Cumhuriyet, 1938) . Aynı tarihli bir başka gazetede ise Basın birliği kanununun kabulü ile ilgili Bakan Şükrü Kaya'nın konuşmasından 'Büyük Şef de vakti ile gazetecilik yapmıştır' sözlerini okuyucu ile buluşturmuştur (Sontelgraf, 1938). 29 Haziran tarihli bir başka manşette daha Dahiliye vekili Şükrü Kaya'nın "Gazeteciliğin ne derece şerefli bir şey olduğunun göstergesi Atatürk'ün de gazetecilik yapmış olmasıdır" sözleri ile genişçe yer verilmiştir (Kurun, 1938). Yine bir başka gazete manşetinde; "Türk basınına büyük mükâfat: Basın Birliği Kanunu kabul edildi" şeklinde bir manşet ile basında kuruluşa olan bakış açısını görmekteyiz (Haber, 1938). 27-28 ve 29 Haziran tarihli basın birliğini konu alan gazeteler incelendiğinde Türk basınında kuruluşun olumlu karşılandığını, gazeteciler ve basın mensupları ile yasa koyucuların, iktidarın uyum içerisinde ve de hemfikir olduğunu söylemek mümkündür.

6. Radyo, Televizyon ve Üst Kurulu (RTÜK)'e Basından Tepkiler

Radyo televizyon ve üst kurulu(RTÜK)'ün ortaya çıkış sürecini medyanın kendi içerisinde bir özdenetim meydana getirecek organizasyon yapısı oluşturamamasından kaynaklı bir mecburiyet olarak değerlendirilebilir. Kamu yayıncılığında özel yayıncılığa geçişin önünü açan yasa ile beraber sınır ve kapsamı tam anlamıyla çizilememiştir. Devletin ideolojik aygıtı ve hükümetin sesi olan kamu yayıncılığının yerini alan özel yayın kuruluşlarının medyanın elinde bulundurduğu kitlesel gücü İktidar dışı kullanabilme ihtimâli güç sahiplerini ürkütmüş ve harekete geçirme konusunda isteğini tetiklemiştir. Medya, bu dönem içerisinde serbest yayıncılığa tam olarak anlam verememiştir. Medyanın kendisini bulduğu kargaşa içerisinde yayıncılığı düzenlemeye yönelik ortaya çıkan yasanın tam olarak nelere karşılık geleceği ve sonuçlarının ne olacağını anlaşılabildiğini gazeteler incelendiğinde söylemek mümkün değildir. Kanun ilk olarak kabul edildiği tarih olan 20 Nisan 1994 tarihinde yalnızca birkaç gazetede yer almıştır. Kuruluşun yapısı, içeriği ve şeması tartışılmadan basit bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır. 19 Nisan 1994 tarihli gazeteler incelendiğinde RTÜK ile ilgili bir haber içeriğine rastlanmamıştır. Aynı şekilde 21 Nisan 1994 tarihli gazetelerin içeriğinde kanuna ya da kuruluşa dair herhangi bir haber yoktur. Kanunun yürürlüğe girdiği 20 Nisan 1994 tarihli iki gazetede yer bulunduğu görülmektedir Bir gazetede "Özel Tv'lere koşullu onay" manşetiyle yer almış ve kanunun içeriği ile beraber gelecek düzenlemelerden bahsedilmiştir (Cumhuriyet(94), 1994). 20 Nisan tarihli incelenen bir diğer gazetede ise kanun ile ilgili habere küçük bir bölüm ayrılarak " Bizleri neler bekliyor" başlığıyla okuyucularına sunulmuştur (Milliyet, 1994). Kanun maddesine dair medyanın herhangi bir fikrinin olmadığı, medya kuruluşlarının ilgisini çekmediği, üzerine düşünülmediği gibi basına dair özdenetimin herhangi bir tepki göstermeden devlet eline bırakıldığını haberler incelendiğinde söylemek mümkündür.

7. Kanunla Kurulan Kuruluşların Sakıncaları

-Yayıncılık Serbestisi Sağlanamaması

Kanunla kurulan denetim kuruluşları, genellikle belirlediği standartlara uymayan medya kuruluşlarını cezalandırma yetkisi ile çalışır. Bu durum, gazetecilere ve medya kuruluşlarına belirli bir alan içerisinde haber yapma zorunluluğu getirir. Basın özgürlüğünü kısıtlayarak, Meslek etiğine aykırı davranış biçimine mecbur bırakabilir. Toplumun bağımsız ve tarafsız haber alma hürriyetini engelleyebilir. Yayınların içeriklerinin belirlenmesini medyanın elinden alarak iktidarlara devreder. Bu yayıncılık serbestisini ortadan kaldırarak şartlı yayıncılığı ortaya çıkarabilir.

-Politik denetim ve Bağımsızlık Sorunları

Kuruluşların yönetimine atanan kişilerin siyasiler ve çoğunluk iktidarlar tarafından belirlenmesi, etkileşimlere açık olmasını beraberinde getirebilir. Bu kişilerin politik tarafgir olması bağımlılık sorunlarına yol açabilir. Ortaya çıkan bu sonuç kanunla kurulan denetim kuruluşlarının bağımsızlığının olmadığı, yönetim kurulunda karar alıcı kişilerin ise aldığı kararları sorgulanır hale getirebilir. Medyanın siyasi etkilere karşı direncini azaltabilir.

-Sansür ve İçerik Denetimi

Denetim kuruluşlarının yayınları değerlendirme ve gerektiğinde müdahale etme yetkisi, basına yönelik kısıtlamayı, yayıncılık engelini ve dâhi sansürü beraberinde getirebilir. Medya kuruluşlarının yayın ve haber içerikleri üzerinde baskı hissetmelerine sebep olabilir. Dolayısıyla özgürce ifade haklarını kullanmalarının önüne geçebilir. Basının kamuoyu adına uyguladığı denetim işlevini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesi için yayıncılık ve programlarına karşı içerik denetiminin bulunduğu toplumun etik, ahlaki ve insani kuralları çiğnenmedikçe yapılmaması beklenir. Bunu ise sermaye veya siyaset tarafından kontrol altında tutulan kuruluşlar tarafından değil, medyanın kendi içerisinden çıkardığı özdenetim kuruluşları tarafından yapılması beklenir. Kanunla kurulan denetim kuruluşları varlığının temelindeki uygulamalar ve siyasi kontrol altında bulunmasından ötürü basında içerik denetimi yapabilmektedir. Bazı durumlarda sansürü önünü açabilecek durumlardadır.

-Görüşte Çeşitliliğin Azalması

Siyasi iradenin kontrolündeki kuruluşların belirlenen standartlara uymayan medya organlarını cezalandırma yetkisi, farklı görüşlerin temsilini ve çeşitliliğini kısıtlayabilir. Bu durum, toplumun farklı bakış açılarını öğrenme, aynı toplumda ve aynı coğrafyada farklı bölgelerde yaşamakta olan bireylerin kültürel bütünlüğünü sağlama ve birbirlerini anlama şansını azaltabilir. Birbiri ile farklı siyasi yelpazedeki bireylerin tamamının yer bulması yerine yalnızca iktidarı elinde bulunduran siyasi örgütün talepleri doğrultusunda medyada yayınlar yapılması hem diğer siyasi ya da toplumsal grupların çoksesliliğini ve tabanda yeni kitlelere yayılmasını zayıflatabilir hem de medyayı tek yönlü bir noktaya getirebilir.

-Özdenetimin Zayıflaması

Bu kuruluşların siyaset kurumu tarafından belirlenmesi medyanın kendi içerisinde denetimini ortadan kaldırabileceği öngörülmektedir. Kanunla kurulan denetim kuruluşlarının varlığı, medyanın kendi kendine ve doğal süreçler içerisinde etkili bir özdenetim mekanizması oluşturmasını engelleyebilir. Özdenetimi ortadan kaldırarak ölçülerini kendisinin belirlediği kapsam ve sınırlar meydana getirebilir. Doğal olarak medya kuruluşları yaptığı haber içerikleri ve yayınlar ile ilgili kararları alırken dış müdahalelere karşı daha savunmasız hale gelebilirler.

Sonuç ve Tartışma

Türkiye'de basın özgürlüğü ve medya etiği konularında yaşanan ve maalesef ki halâ süregelen gelişmeler, kanunla kurulan denetim kuruluşlarının gazetecilik mesleğine ve basın özgürlüğüne olan etkilerini derinlemesine değerlendirmeyi ve tartışmayı gerektirmektedir. Türk Basın Birliği ve Radyo, Televizyon ve Üst Kurulu (RTÜK) gibi kuruluşlar basın tarihi boyunca basın özgürlüğü ve etik açıdan çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Türk Basın Birliği'nin gazetecilere zorunlu üyelik ve iç denetim mekanizmalarıyla uyguladığı baskılar, basın özgürlüğünü kısıtlamış ve medyanın bağımsızlığını zedelemiştir. Politik etkileşim, bağımsızlık sorunları ve içerik denetimi gibi sakıncalar, bu kuruluşun demokratik değerlere uyumunu sorgulanır hale getirmiştir. RTÜK ise özel radyo-televizyonların artışı ve medyanın güçlenmesiyle ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak kurulmuş bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, kuruluşun siyasi etkileşimler ile direkt bağlantılı olması ve içerik denetimi yetkisi gibi hususlar, medya

özgürlüğü ve çeşitliliği açısından endişe yaratmaktadır. Ayrıca, RTÜK'ün belirlediği standartlara uymayan medya kuruluşlarını cezalandırma yetkisi, yayıncılık serbestisini kısıtlamakta ve özgürce haber yapma hürriyetini sınırlamaktadır. Kanunla kurulan denetim kuruluşlarının sakıncaları arasında, özdenetimi ortadan kaldırması kaygıları artırmada önemli bir yer tutmaktadır. Bu kuruluşlar her ne kadar medyada ortaya çıkmayan özdenetimin sonucu olarak medyada düzenlemeler yapma adı altında ortaya çıkmış olsalar da basını her zaman köşeye sıkıştırmış ve nefesini kesmeye fırsat kollamışlardır. Kuruluşların varlığı, medyanın kendi içinde etkili bir özdenetim mekanizması oluşturmasını engelleyerek gazetecileri ve medya habercilerini özellikle hem siyasi gücü elinde bulduran hem de sermaye gücünü elinde bulduranlar tarafından dış müdahalelere karşı savunmasız hale getirmektedir. Bu durumlarıyla Türkiye'de kanunla kurulan denetim kuruluşlarının basın özgürlüğü ve medya etiği üzerindeki etkileri ele alındığında, Türkiye'de farklı dönemlerde ve farklı şartlar altında kurulmuş olsalar bile bu ve benzeri kuruluşların varlığı Türk medyacılığını çağın gerisinde bırakmaktadır. Hukuki zemini olmasına rağmen basının evrensel ilkeleri esasına dayanarak varlığı kamuoyunca tartışmaya açılmalıdır. Demokratik standartlara uyumlu, bağımsız ve çeşitli bir medya ortamının oluşturulması için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu, hem gazetecilerin mesleklerini özgürce icra etmelerine olanak tanıyacak hem de toplumun farklı bakış açılarına erişimini sağlayarak demokratik bir bilgi alışverişini teşvik edecektir. Günümüzde, medya üzerindeki denetim kuruluşlarının, belirli ölçütlere uyan medya organlarına direkt olarak siyasi düzenlemeler getirirken, aynı zamanda basın özgürlüğü ve etik açısından bir dizi sorunu da beraberinde getirmektedir. Türk Basın Birliği'nin tarihçesi incelendiğinde, gazetecilere zorunlu üyelik ve denetim mekanizmaları aracılığıyla uyguladığı baskıların, basın özgürlüğü üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülmektedir. Gazetecilerin belirlenen ölçülere uymak zorunda bırakılması, düşünce çeşitliliğini sınırlamış ve demokratik bir toplumun ihtiyaç duyduğu farklı bakış açılarının ifadesini engellediği görülmektedir. RTÜK özellikle içerik denetimi yetkileri ve varlığının gerekliliği üzerinden ciddi eleştirilere açılmalıdır. Belirlenen ölçülere uymayan medya kuruluşlarını cezalandırma yetkisi, basın özgürlüğünü kısıtlayarak gazetecilerin haber yapma hürriyetini açık biçimde tehdit ettiği görülmektedir. Kuruluşların Özdenetim değil siyasi mekanizma olması, kuruluşun medya üzerinde bağımsızlık sorunları üzerinden de gündeme getirilmelidir. Medyanın siyasi etkenler üzerinden tekelleşmesinin önünü açmasına ve sesinin kısılmasına varana dek maddeler üzerinden tartışma oluşturulmalıdır. Bu ve benzeri denetim kuruluşlarının varlığı, politik iktidarlar ve sermaye iktidarlarına karşı toplumsal duyarlılıkları savunmaya yönelik direncini azaltmaktadır. Bu gibi etkenler ile medya kamuoyunu aydınlatmaya yönelik ortaya koyduğu haber içerikleri üzerinde dış müdahalelere daha fazla maruz kalarak basın medya bireylerinin özgürlüklerini savunmasız hale getirmektedir.

Öneri

-Bağımsızlık ve Şeffaflık Sağlanmalıdır

Medya üzerindeki denetim kuruluşları, siyasi etken ve müdahalelerden tamamen arındırılmalıdır. Siyasi mekanizmanın tekelinde olan denetim kuruluşları lağvedilmelidir. Medya kendi kendine bırakılmalı ve bağımsız yapıya kavuşturulmalıdır. Devlet denetim kuruluşunun yetkisini medyanın kendisine devretmelidir. İmkânlarını medyanın

bağımsızlığı için seferber etmelidir. Yönetim süreçlerine dair karar, yetki ve atamalar şeffaf hale getirilmelidir.

-Çeşitlilik ve Serbestlik Sağlanmalıdır

Kanunla kurulan Kuruluşların belirlediği ölçütler gözden geçirilmelidir. Kanunda yayıncılık ile ilgili belirlenen yasa ve maddeler demokratik değerlere uygun olacak şekilde değiştirilmelidir. Birçoğu ortadan kaldırılmalıdır. Medya organları tekelleşmeden ve tekseslilikten uzak tutulmalıdır. Yayıncılığa etik değerlerin ihlali ve ayıplı içerikler dışında müdahalede bulunulmamalıdır. Medya yayınlarının içeriklerine çeşitlilik ve serbestlik tanınmalıdır. Siyasi mekanizmalara, siyasi iktidara ve onların güdümünde olan denetim kuruluşlarına basın ve medya kuruluşları tarafından ortak metin oluşturarak "Basın Muhtırası" niteliğinde yayın yapılmalıdır.

-Özdenetim Güçlendirmelidir

Medya kuruluşları ve basın meslek kuruluşları kendi içinde etkili bir özdenetim mekanizması oluşturmalıdır. Medya ve basın paydaşları bir araya gelerek medya ve basında özerklik ilan etmelidir. Basın ve Medya Federasyonu oluşturmalıdır. Medya yayıncılığına dair her ne varsa bu kuruluş tarafından yapılmalıdır. Oluşturulan bu mekanizmayı güçlendirmek adına çaba sarf edilmelidir. Toplumda, basın özgürlüğü ve medya etiği konularında bilinç oluşturulmalıdır. Medya yayınlarının içeriğinde bu bilinci oluşturmaya yönelik bölümler ayrılmalıdır. Medya mensupları başta olmak üzere toplumun birçok kesimine etik ve ahlaki değerlere uygun yayıncılıktan sapmayan ve basın özgürlüğünü tam olarak merkezine almış medya oluşturma konusunda rehberlik etmelidir.

Kaynakça

- (2002, Mayıs 20). 4756 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun".
4676. (2001, Mayıs 7). RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYINLARI HAKKINDA KANUN, BASIN KANUNU, GELİR VERGİSİ KANUNU İLE KURUMLAR VERGİSİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN.
- 6353 sayılı Kanun ile değişik hali. (2011, Mart 3). RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN. Resmi Gazete.
- 6353 sayılı Kanun ile değişik hali. (2011, Şubat 15). RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN.
- Akşam. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Akşam(27). (1938, Haziran 27). Türk Basın Birliği.
- Anadolu. (1938, Haziran 28).
- Baykal, K. C. (2021). Türk Basın Tarihinde Özdenetim kuruluşları ile devlet arasındaki ilişki. Selçuk İletişim Dergisi, 14(4):1948-1971 doi: 10.18094/josc.940181.
- Cumhuriyet(94). (1994, Nisan 20). RTÜK.
- Cumhuriyet, G. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Çakır, H. (2006). Düzenleyici Kurullar Olarak RTÜK ve CSA. Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma dergisi, 8: 37-56 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kilad/issue/62008/928220>.
- Demir, V. (1994). Basın tarihimizde kanunla kurulan bir mecburi meslek kuruluşu Türk basın birliği kuruluşu faaliyetleri ve kapanışındaki nedenler. Marmara iletişim dergisi, 8(8): 231-248 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/441/3407>.
- Demir, V. (1994). Türkiye'de Özel Radyo ve Televizyonların Çıkışı ve Bu Konuda Devlet Tekelinin Kalkması. Marmara iletişim Dergisi, 7(7): 179-190 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/440/3366>.
- Deniz, Ö. (2019). Basın Özgürlüğünün Yüzyılı 1864-1964. Kriter Yayınları.
- Durkheim, E. (1986). Meslek ahlâkı (mehmet karasan çeviri). Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı.
- Haber. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Haber(27). (27, Haziran 1938). Türk Basın Birliği.
- Kanun. (2002, Mayıs 15). Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Resmi Gazete.
- Kanun. (2005, Haziran 21). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. Resmi gazete.
- Keane, J. (1999). Önsöz. H. Şahin içinde, Medya ve demokrasi. Ayrıntı Yayınları.

- Kösedag, M. S. (2018). Yazılı Basında Öz Denetim Sorunu ve Basın İlan Kurumu'nun Denetim İşlevinin Basın Özgürlüğü Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish studies*, 13(10):497-513 <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13509>.
- Kurun. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Mazıca, N. (1996). 1930'a kadar basının durumu ve 1931 matbuat kanunu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 5(18):131-154 https://doi.org/10.1501/Tite_0000000210.
- MEGEP. (2008). Gazetecilik meslek etiği. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milliyet. (1994, Nisan 20). RTÜK.
- Özçağlayan, M. (2000). Türkiye'de televizyon yayıncılığının gelişimi. *Selçuk iletişim dergisi*, 1(2):41-52 <https://doi.org/10.18094/si.94296>.
- Öztekin, H. (2007). Neo-Liberal Topumlarda Düzenleyici Devlet Anlayışı ve Görsel-İşitsel İletişim Alanında Bağımsız Düzenleyici Üst Kurullar: RTÜK Örneği. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(1), 52-65. <https://doi.org/10.18094/si.22003>.
- Radyo ve Televizyon Üst kurulu (RTÜK). (1994, nisan 20). 3984 Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun. Resmi Gazete.
- Rtük. (2002, mayıs 21). 4756. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Rtük. (2005, haziran 21). 5370. Türkiye cumhuriyeti anayasasının bir maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Rtük, 3. s. (1994, nisan 20). Rtük. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Sonposta. (1938, Haziran 29).
- Sontelgraf. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği. Son Telgraf.
- Şahin, H. (1992, mart 8). İletişim araştırmaları derneği bülteni. Yeni Radyo tv düzenine doğru.
- T.C.RESMÎ GAZETE . (1931, ağustos 8). Matbuat Kanunu .
- Takriri sükun kanunu. (1925, Mart 4). (Mesmî Ceride ile neşir ve ilâm : 4. III. İMİ - Sayı t 87). Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Tan. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- TBMM ZABIT CERİDESİ. (1938, Haziran 27). Seksen birinci inikad . 5. Dönem 26. Cilt 81. Birleşim - Sayfa 337.
- Tiryaki, R. (2002). Bağımsız idari kurum olarak RTÜK. Ankara üniversitesi hukuk faültesi dergisi, 4(0) https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000551.
- Topuz, H. (2003). Türk Basın Tarihi. Remzi Kitabevi.
- TURAN, M. (2020). TÜRKİYE'DE KEMALİST BASININ GELİŞİM AŞAMALARI VE BİRİNCİ BASIN KONGRESİ (1935). *Belgi*, 2511-2535 <https://doi.org/10.33431/belgi.659169>.
- Tutanak. (1931, ağustos 25). Matbuat kanunu. Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: s VI11 1931 - Sayı: 1867.

- Tutanak. (1935, Haziran 28). Resmî Gazete ile neşir ve ilâm : 14/VII/1938 - Sayı : 3959. Basın birliği kanunu. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Tutanak. (1937, Mayıs 14). TBMM zabıt Ceridesi Cilt-18. Elli dokuzuncu inikad .
- Tutanak. (1946, Haziran 18). T.C Resmi Gazete. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanununda değişiklik yapılmasına dair olan 3820 sayılı kanuna ek kanun .
- Tutanak. (1951, haziran 13). Basın Birliği Kanununun kaldırılması hakkındaki 4932 sayılı Kanunda değişiklik. Türkiye Büyük Millet Meclisi .
- Tutanaklar. (1937, Mayıs 14). TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ. 5. Dönem 18. Cilt 59. Birleşim - Sayfa 108.
- Türkdili. (1938, Haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1938, Haziran 27). 5. Dönem 26. Cilt 81. Birleşim - Sayfa 338.
- TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA; (Ahmet Necdet SEZER). (2005, haziran 10). 5356 sayılı kanun. T.C Cumhurbaşkanlığı.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN. (2005, Haziran 21). 5370.
- Ulus, G. (1938, haziran 29). Türk Basın Birliği.
- Üstün, H. (2013). Türk basın birliği'nin 1939-1946 arasında gazetecilerin çalışma ilişkilerini kurumsallaştırma girişimleri ve günümüze bıraktığı miras. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 149-170 <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuifd/issue/22895/245054>.
- Üstün, H. (2020). Türk Basın Birliği: İslah Girişimi ve Kapatılması(1944-1946). İletişim kuram ve araştırma dergisi, (50) 28-45 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ikad/issue/56157/743060>.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını. Atatürk araştırma merkezi dergisi, 27(79) 131-192 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/44070/543224>.